

Кришталюк Г. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ЗАПЕРЕЧЕННЯ Й АРГУМЕНТАЦІЯ: КОНСТРУЮВАННЯ ПОДІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті досліджується дискурсивна взаємодія заперечення й аргументації із залученням теорії втіленого розуміння, встановлюються когнітивні втілені механізми й операції, які структурують заперечну аргументацію у ході конструювання подій у сучасному англomовному газетному дискурсі.

Ключові слова: заперечення, аргументація, теорія втіленого розуміння, когнітивні втілені механізми й операції, конструювання подій, сучасний англomовний газетний дискурс.

Постановка проблеми. Розвиток комунікативної та когнітивної лінгвістики сприяє пошуку підходів, які б впроваджували основні положення цих наук і в такий спосіб пропонували нове пояснення уже відомих об'єктів дослідження. Ними є заперечення й аргументація, які багато досліджувалися як окремо [1; 2] так і разом [3–5]. Спільною рисою заперечення й аргументації є те, що вони охоплюють мову та мислення [6, с. 13] і забезпечують єдність цих двох систем. Тому вартим уваги є дослідження взаємозалежної діяльності заперечення й аргументації на рівні дискурсу з урахуванням постулату когнітивної лінгвістики про втіленість мови та мислення [7, с. 27].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця розвідка базується на визначенні заперечення як когнітивно-дискурсивного утворення, яке полягає у зміні концептуалізації дійсності, відзначається втіленістю, а його значення та функціонування мають сенсомоторне, образ-схемне походження [8, с. 100].

Аргументація відома широтою досліджень із застосуванням різноманітних теорій, які залучають логіку, філософію, соціологію, психологію, дискурс-аналіз, прагмалінгвістику, нейролінгвістику, комунікативну та когнітивну лінгвістику з-поміж інших. Огляд публікацій, присвячених аргументації [4; 9; 10], дозволяє визначити її як когнітивно-дискурсивне утворення, яке використовується як інструмент для конструювання дискурсивної події в аспекті здійснення впливу на адресата.

Спільною рисою заперечення й аргументації є їх поліфонічність [11, с. 168], тобто здатність створювати полемічний діалог між різними учасниками зі збереженням їх самостійності та рівноправності, що координує той чи інший фрагмент дискурсу і забезпечує успішність його реалізації. Однак невивченими залишаються ті когнітивні процеси та способи, що забезпечують ефективну взаємодію заперечення й аргументації у конструюванні події та здійсненні впливу на адресата.

Метою цієї статті є дослідження заперечного аргументування з урахуванням когнітивних механізмів та операцій, які визначають його участь у конструюванні подій у газетному дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія заперечення й аргументації в газетному дискурсі визначається семантикою заперечення, спрямуванням аргументації на переконання, жан-

ром, у якому вони функціонують, залученими когнітивними механізмами та загальним призначенням газети здійснювати вплив на суспільство. Семантика заперечення визначається процесами концептуалізації, що є втіленими [12, с. 4] й уможливленістю взаємодією людини з оточенням за допомогою образ-схем [13, с. 37]. Заперечна аргументація також є процесом концептуалізації, здійснення та розуміння якого залежить від мети спілкування та підпорядкованих їй значень заперечень, когнітивних механізмів і операцій. У газетному дискурсі аргументація взагалі та заперечна аргументація зокрема ґрунтується на когнітивній операції зміни, яка забезпечує осмислення події та відношень між її учасниками. Когнітивна операція зміни виявляється у витісненні тих відношень між об'єктами, що були встановлені в одному з раніше опублікованих текстів. Витіснення (*suppression*) полягає у деактивації інформації, яка знаходиться у сфері дії заперечення і переміщенні уваги читача на протилежний стан справ [14, с. 1057].

В англomовному газетному дискурсі до аргументації залучають переважно заперечення зі значенням відсутності, перешкоди, нездатності та протидії. Вони по-різному структурують процес аргументації в новинах і аналітичних текстах.

Особливістю газетного дискурсу новин є те, що він спрямовується на інформування й об'єктивність репрезентації подій і здійснює непрямої вплив на адресата із залученням учасників подій і без втручання автора. Така ознака газетних новин визначає нечисленність заперечних аргументів, проте вони все ж є важливим складником цього типу дискурсу, оскільки обґрунтування учасниками події власної позиції спонукує читача сформулювати свій погляд на подію.

Простежимо здійснення заперечної аргументації в англomовних газетних новинних текстах та її подальший розвиток в аналітичних текстах. Одним із яскравих прикладів наскрізного жанрового використання та розгортання заперечної аргументації є висвітлення подій про іммігрантів із Карибського басейну, т. зв. покоління Віндраш (*Windrush*), британською газетою «The Guardian». У новинах зазначені події конструюються за допомогою заперечної аргументації, яка здійснюється поєднанням заперечних значень КОМУНІКАТИВНОЇ ПЕРЕШКОДИ в тезі та ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ й ВІДСУТНОСТІ в аргументах.

У текстах новин репрезентація подій спирається на два різновиди заперечної аргументації: основну та другорядну. Вони зумовлені вибірковістю змісту, його різною організацією, асиметричною репрезентацією події і перебувають у відношеннях фігура – фон. Основна заперечна аргументація застосовується для конструювання головної події, яка є фігурою, привертає максимум уваги читача, осмислюється ним зблизька, на що вказує її розташування в заголовку та першій частині тексту.

Основна заперечна аргументація репрезентує подію із внутрішньої перспективи, позицій учасників подій, які виступають джерелом і ціллю тієї або іншої сили. Другорядна заперечна аргументація конструює реакції учасників подій, спостерігачів (рідше – автора) на те, що відбулося, привертає менше уваги, віддалено впливає на осмислення головної події, про що також свідчить її розташування у другій частині тексту. Другорядна заперечна аргументація конструює подію із зовнішньої перспективи. У цьому випадку подія репрезентується у згорнутому вигляді (у єдності джерела, цілі та вектора), виступає завершеним конструктом, який є точкою відліку, фоном для подальшого дотичного конструювання дійсності, що зазвичай виявляється у реакції на подію, її оцінюванні з позиції різних сил.

Використасмо для ілюстрації фрагменти тексту новин під заголовком *Talks **rejected** on “shameful” treatment of Windrush generation* (The Guardian, 16.04.2018):

*Downing Street has **rejected** a formal diplomatic request to discuss the immigration problems being experienced by some Windrush generation British residents at this week’s Commonwealth heads of government meeting, **rebuffing** a request from representatives of 12 Caribbean countries for a meeting with the prime minister.*

*“We did make a request to the Chogm summit team for a meeting to be held between the prime minister and the Commonwealth Caribbean heads of government who will be here for the Chogm and regrettably they have advised us that **that is not possible**,” said Guy Hewitt, the Barbados high commissioner.*

*The **refusal** has given Caribbean diplomats the impression that the UK government is **not taking** a sufficiently serious approach to the problem, which is affecting large numbers of long-term UK residents who came to Britain as children.*

*Some have been threatened with **deportation** to countries they left as children 50 years ago and have not returned to since. **Others** have been **denied** access to healthcare, **lost** jobs or been made **homeless** as they **do not have** sufficient paperwork to prove they have the right to be in the UK.*

*Downing Street acknowledged that a request had been received from the Caribbean high commissioners and confirmed that a **meeting had not been scheduled**. Although **the subject is not on the Chogm agenda**, officials said there would be “a number of opportunities” for the heads of delegations to meet the prime minister and discuss this “important issue”.*

У наведеному фрагменті тексту головна подія конструюється шляхом основної аргументації, яка здійснюється у заголовку та першій частині тексту. Вихідне формулювання тези здійснюється у заголовку за допомогою імпліцитного заперечного дієслова *rejected*, яке вказує на вектор ПЕРЕШКОДИ, а форма пасивного стану цього дієслова виводить у фокус уваги читача переговори (*Talks on “shameful” treatment of Windrush generation*) як ціль ПЕРЕШКОДИ. Теза основної аргументації деталізується у вступі (1), де зазначається джерело (*Downing Street*) ПЕРЕШКОДИ й уточнюється її ціль (*a formal diplomatic request to discuss the immigration problems*). Заперечна одиниця *rebuffing* деталізує ціль (*a request from representatives of 12 Caribbean countries for a meeting with the prime minister*) у вступі.

Аргументація зазначеної тези здійснюється зміною вектора з ПЕРЕШКОДИ на ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ і, відповідно, зустріч керівників урядів Співдружності (*the Chogm*) осмислюється як неможлива (*that is not possible*). Блокування зустрічі аргументується її усуненням як цілі ЗАБЕЗПЕЧЕН-

НЯ МОЖЛИВОСТІ за допомогою підрядної синтаксичної конструкції із заперечною часткою *not*. Основна заперечна аргументація конструює подію із внутрішньої перспективи, представлені позиціями головних учасників події: уряду Великої Британії та її прем’єр-міністра (*Downing Street, the prime minister*), які осмислюються як джерело ПЕРЕШКОДИ, та керівників урядів карибських держав і карибських дипломатів (*Commonwealth Caribbean heads of government, Caribbean diplomats*), представлених як ціль цієї сили.

Другорядна заперечна аргументація представляє зазначену вище подію з зовнішньої перспективи, за якої карибські дипломати з безпосередніх учасників події стають спостерігачами з власною оцінкою можливих наслідків події. Другорядна заперечна аргументація структурується контртезою та контраргументами. У контртезі подія постає фоном у згорнутому джерело – вектор – ціль вигляді за допомогою заперечного іменника *refusal*, а у фокус уваги читача висувуються враження спостерігачів про можливі наслідки події. З позиції карибських дипломатів контртеза конструюється усуненням британського уряду (*the UK government*) як джерела ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ за допомогою предикативної заперечної конструкції *is not taking a sufficiently serious approach*, а ціллю виступає обговорювана проблема (*the problem*). У контраргументах репрезентуються наслідки ПЕРЕШКОДИ з боку британського уряду, що осмислюються баченням громадян Об’єднаного Королівства як цілі ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ та ПЕРЕШКОДИ. На дискурсивному рівні об’єктивація британських підданих як цілі ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ здійснюється за допомогою заперечних одиниць *deportation, lost jobs, homeless, do not have sufficient paperwork to prove they have the right to be in the UK*. Пасивна заперечна форма *have been denied* представляє інших громадян Британії (*others*) як ціль ПЕРЕШКОДИ у доступі до послуг сфери охорони здоров’я (*access to healthcare*).

Зовнішня заперечна аргументація також використовується для підсилення позиції уряду Великої Британії як джерела ПЕРЕШКОДИ на шляху покоління Віндраш. У коментарі уряд стверджує, що зустріч керівників держав і проблема перебувають за межами їхнього поля зору, оскільки не виявлені в порядку денному (*a meeting had not been scheduled, the subject is not on the Chogmagenda*).

Дослідження показало, що взаємодія основної та другорядної аргументації забезпечує поліфонічну різносторонню репрезентацію події: з погляду головних учасників, які з розгортанням тексту стають сторонніми спостерігачами і спростовують або підтверджують основну тезу.

Подальша репрезентація подій про покоління Віндраш залучає заперечну аргументацію для спростування вихідної тези про блокування переговорів і підтвердження та розгортання контртези. Інтертекстуальність заперечної аргументації, яка витісняє тезу, використану для конструювання події в попередніх новинах, демонструє текст під заголовком *Rudd tells MPs: we were **wrong** over Windrush citizens* (The Guardian, 17.04.2018).

*The British home secretary has delivered an unprecedented apology for the “**appalling**” actions of her own department towards Windrush-era citizens, acknowledging that the Home Office had “**lost sight of individuals**” and become “too concerned with policy”.*

(8) *Rudd’s announcement came after the prime minister was forced into an embarrassing U-turn over **Downing Street’s refusal** to schedule a meeting requested by 12 Caribbean heads of government to discuss the problem at the Commonwealth heads of government meeting (Chogm), which opened in London yesterday.*

Комунікативно-когнітивний аналіз заперечної аргументації в запропонованому вище тексті новин демонструє її використання для спростування попередньо заявленої тези. Для цього в заголовку заперечний прикметник *wrong* зі значенням *not agreeing with the facts, truth* [15] використовується для репрезентації уряду Великої Британії як джерела ПРОТИДІЇ, спрямованої на спростування створеної раніше ПЕРЕШКОДИ і її витіснення за межі поля зору громадськості. Для аргументації тези дії, пов'язані з ПЕРЕШКОДОЮ, оцінюються як ціль ПРОТИДІЇ за допомогою прикметника *appalling* і пояснюються нездатністю уряду побачити окрему людину, яка перебувала за межами їхнього поля зору (*had "lost sight of individuals"*).

У другій частині тексту (абзац 8) засвідчується інтертекстуальність, наскрізність заперечної аргументації в межах жанру новин, що забезпечує контрверсійне осмислення події.

Інтертекстуальність заперечної аргументації, що спрямовується на конструювання подій, спостерігається як на внутрішньожанровому, так і на міжжанровому рівні. Газетний дискурс демонструє подальший розвиток новинної заперечної аргументації в аналітичних текстах. Можливість такої міжжанрової дифузії заперечної аргументації зумовлюється резонансом і важливістю події, що вимагає її представлення на різних рівнях узагальнення.

Аналітичні тексти передбачають поглиблену когнітивну обробку первинних даних, які акумулюються та структуруються в новинах [16, с. 83]. Відповідно виявлено, що в аналітичних текстах заперечне аргументування полягає у формулюванні позиції автора або постановці проблеми у формі тези в заголовку і вступній частині та представленні доказів «за» або «проти» тези з метою обґрунтування позиції автора або висунутої проблеми. Отже, на відміну від новин, де аргументація обґрунтовує або спростовує позиції учасників подій у ході зміни їх очікуваних дій, в аналітичних текстах аргументи доводять думку автора або колективу редакції витісненням раніше встановлених відношень із метою зміни поглядів адресата.

Так, конструювання подій в аналітичних текстах редакцією газети «The Guardian» ґрунтується на заперечній аргументації, в тезі якої дається оцінка подій, висвітлених у новинах: *The Guardian view on the Windrush apology: **overdue and inadequate*** (The Guardian, 17.04.2018).

*The UK government has finally acknowledged its **injustice** to immigrants from the Commonwealth. But many more **are suffering** from the "**hostile environment**" Theresa May created*

This dramatic and welcome U-turn is nonetheless **too little, too late**. Lives have been **wrecked**. Members of a generation who arrived at Britain's invitation – proffered not from generosity, but because their labour was needed – spent decades working and paying taxes. Then **their jobs were snatched away, their homes lost, their treatment for cancer withheld**. At least **two were sent to detention centres and threatened with removal to countries they left 50 years ago, as children**.

Наведений заголовок і фрагменти тексту демонструють, що в редакторському коментарі заперечна аргументація конструює подію на вищому оцінному рівні узагальнення. Свідченням цього є залучення таких когнітивних механізмів, образ-схем, як ОЦІННА ШКАЛА, КІЛЬКІСНА ШКАЛА та ТЕМПОРАЛЬНА ШКАЛА. У тезі заголовка *The Guardian view on the Windrush apology: **overdue and inadequate*** редакція витісняє попередню тезу, в якій уряд Великої Британії ПРОТИДІЄ вчиненій ПЕРЕШКОДІ і таким чином демонструє свою незгоду з нею, виправдовується і виба-

чається. Оцінна позиція редакції репрезентується прикметниками *overdue* й *inadequate*, значення першого концептуалізує вибачення (*apology*) як таке, що відповідає позначці «пізно» ТЕМПОРАЛЬНОЇ ШКАЛИ, а значення другого є двовекторним і спрямовує адресата до позначки «погано» загальної ОЦІННОЇ ШКАЛИ і до відмітки «мало» КІЛЬКІСНОЇ ШКАЛИ.

У ході аргументації оцінної тези увага адресата повторно фокусується на уряді Об'єднаного Королівства як джерелі ПЕРЕШКОДИ, яка конструює основну попередню тезу, а заперечний іменник *injustice* уточнює її правовий характер. Аргументація у першій частині тексту (абзаци 1, 2) підсилює попередню контртезу про невіршеність проблеми, оскільки здійснюється репрезентацією іммігрантів як цілі ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ за участю заперечень *suffering, snatched away, lost, withheld, detention, removal*. Три проаналізовані вище тексти свідчать про високий ступінь поліфонічності заперечної аргументації в газетному дискурсі.

Висновки. Здійснене комунікативно-когнітивне дослідження виявило основні особливості заперечної аргументації в сучасному англomовному газетному дискурсі, а саме високий ступінь залученості до конструювання подій, внутрішньожанрова та міжжанрова дифузійність, інтертекстуальність, поліфонічність, фокусування на події або її витіснення. Перспективами подальших розвідок є здійснення комунікативно-когнітивних досліджень аргументації в різних видах дискурсу.

Література:

1. Баранов А.Н., Сергеев В.М. Лингво-прагматические механизмы аргументации. Рациональность, рассуждение, коммуникация (логико-методологический анализ) / ред. А.Т. Ишмуратов. Киев, 1987. С. 22–41.
2. Паславська А.Й. Заперечення як мовна універсалія: принципи, параметри, функціонування: монографія. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 290 с.
3. Кришталюк Г.А. Заперечення в англomовному дискурсі: лінгво-когнітивний аспект: монографія. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. 183 с.
4. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации: монография. Киев: ИИА Астрей, 1997. 311 с.
5. Apothlos D. The function of negation in argumentation. Journal of Pragmatics. 1993. Vol. 19. № 1. P. 23–38.
6. Гавришина И.Н. Типы и формы аргументации (на материале политического дискурса). Смысл текста в процессе коммуникации / отв. ред. З.К. Бунцарева. Москва, 1990. Вып. 363. С. 11–26.
7. Rohrer T. Embodiment and experientialism. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics / eds. D. Geeraerts, H. Cuyckens. Oxford, 2007. P. 25–47.
8. Kryshchaliuk A. The image-schematic dimension of English negation. Cognitive Processes in Language / ed. B. Lewandowska-Tomaszczyk. Frankfurt am Main, 2012. Vol. 25. P. 99–107.
9. Пірог І.І. Аргументація у світлі когнітивних операцій (на матеріалі німецького аргументативного дискурсу). Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна: Серія Романно-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. 2015. № 1155. Вип. 80. С. 47–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKHPG_2015_1155_80_10.
10. Eemeren F.H. van. Argumentation. Discourse as structure and process. Discourse studies. A multidisciplinary introduction. London, 1998. Vol. 1. P. 230–257.
11. Birkelund M. French negation as a marker of (external / internal) polyphony. The Pragmatics of Negation: Negative meanings, uses and discursive functions / ed. M. Roitman. Amsterdam, 2017. P. 167–186.

12. Langacker R.W. Cognitive Grammar. A Basic Introduction. New York, 2008. 562 p.
13. Johnson M., Rohrer T. We are live creatures: Embodiment, American Pragmatism and the cognitive organism. *Body, Language and Mind* / eds. T. Ziemke, J. Zlatev, R.M. Frank. Berlin, New York, 2007. Vol. 1. P. 17–54.
14. Paradis C., Willners C. Antonymy and negation: the boundedness hypothesis. *The Journal of Pragmatics*. 2006. Vol. 38. № 7. P. 1051–1080.
15. Wrong. 19 Aug. 2018. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/wrong>.
16. Олянич А.В. Презентационная теория дискурса. Москва, 2007. 407 с.

Кришталиук А. А. Отрицание и аргументация: конструирование событий в современном англоязычном газетном дискурсе

Аннотация. В статье исследуется дискурсивное взаимодействие отрицания и аргументации с привлечением теории воплощенного понимания, устанавливаются ког-

нитивные воплощенные механизмы и операции, которые структурируют отрицательную аргументацию в ходе конструирования событий в современном англоязычном газетном дискурсе.

Ключевые слова: отрицание, аргументация, теория воплощенного понимания, когнитивные воплощенные механизмы и операции, современный англоязычный газетный дискурс.

Kryshtaliuk A. Negation and argumentation: event construction in the Modern English newspaper discourse

Summary. The article investigates the discursive interaction of negation and argumentation with the application of the theory of embodied mind, finds out cognitive embodied mechanisms and operations, structuring negative argumentation in the course of constructing events in the Modern English newspaper discourse.

Key words: negation, argumentation, theory of embodied mind, cognitive embodied mechanisms and operations, modern English newspaper discourse.